

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Atlas minor Gerardi Mercatoris

Mercator, Gerhard

Amsterodami, 1610

Westphalia I tabula

[urn:nbn:de:bsz:31-118360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-118360)

Regio & unde
dicta.

VV

Westphalia, quæ in Methodo nostra sequitur, unde nomen acceperit, opiniones variant. Nonnulli eam a Vesta Dea sic dictam arbitrantur, quasi *Vestaliæ*: quod ea hic olim fuerit culta. *Westphalos* ergo quasi Vestalios dictos esse volunt: Malunt tamen alii a vento Occidentali sic dictos credere: qui enim inquirunt ultra *Visurgim* fluvium Orientalem plagam occu-

cupant, *Oostvali Saxones* cognominantur, ab *Oost* vento Orientali, & *Valen*, quod lingua Saxonica pullum equinum significat, quem in militaribus signis habuerunt. *Ætas* id nominis abolevit in Orientalibus, & generalis illa Saxonie appellatio permanfit. Sic Westphali, qui cis *Visurgim* versus Occasum habitant, ab *VVest* Occiduo vento, nuncupantur. Alij denique a campo id est *Velde* potius quam *Valen*, *VVestphalos* dictos arbitrantur. Ea hodie ab Ortu habet *Visurgim*, ad Meridiem *Hafsiz* Montes, quos *Ptolemæus* *Obnobios* vocat: ad Occidentem *Rhenus* est: ad Septentrionem *Frisiam*, *Hollandiam*, *Trajectensem* ac *Trans-*

Situs.

Cæli qualitas.
Soli fertilitas.

Isalanum tractum respicit. *Aër* est durus quidem frigidusque, at salubris. Regio satis est frugifera, sed earum rerum, quæ magis alendis gregibus quam hominibus conducunt. Arborum fructus generat varios, ut sunt *Poma* & *Nuces*, item *Glandes* quibus faginantur *Porci*. Fertilior est circa *Sufatum* & *Hammonem*: fertilissima ad *Paderbornam* & *Lippiam*. Ad *Amifim* vero quibusdam locis deserta. *Compascua* est *Monasteriensis* *Dioecesis*, item is tractus qui alicubi *Visurgim* fluvium respicit. *Nemorosa* est per totam *Surlandiam*, & *Bergensem* *Comitatum*: *Metallis* non caret in *ditione* *Colonienfi* & *Comitatu* *Marchico*: *Salinarum* etiam

Animalium va-
rietas.
Imperium Ma-
jorum.

fecunditate alibi regio commendatur. *Animalium* domesticorum numerosissimos alit greges, & potissimum *Porcorum* quibus abundat, qui *Principum* mensis ob pernas deliciores expetuntur. *Ferarum* quoque in *Silvis* affatim habet. *Westphalos* *Carolus Magnus* cognomine, primus devicit, & *Christiana* *Religione* imbui iussit. *Episcopatus* instituit, *Monasteriensem*, *Olinaburgensem*, *Paderbornensem* & *Mindensem*. Quis vero post *Carolus Magnus* rerum status per *Westphalam*, quis rerum summæ præfuerit, an tota *Pontificibus* paruerit, non reperitur in *Annalibus*. Equidem in *Orientali* *Saxonia* erant *seculares Domini*, qui rerum tenebant *gubernacula*: primo quidem *Reges* de stirpe *Caroli Magni*, sub quibus tamen *Duces* *Saxonie* de genere *Wedekindi* paulatim magis atq; magis increverunt usque ad *Henricum* primum *Regem Romanorum*, a quo tres per ordinem *Ostiones*, deinde etiam *Marchiones* *Saxonie* nati ex *Henrico* *Duce* *Bavarie* *Fratre* *primi* *Otonis*. *Westphalia* vero quæ est *Occidua* *Saxonia*, quos habuerit *Principes* *seculares* illa tempestate rem cum *Episcopis* administrantes, omnino non legimus. *Sequenti* tamen ætate *Henricus Dux Leo*, & ante eum *Avus* illius *Luderus* *Dux* *Saxonie* inde *Imperator*, *Westphalam* tenuisse leguntur. Nam ab eodem *Henrico* (cum destitueretur per sententiam *Imperatoris* *Friderici* I, *Ducatus* *Westphalie* *titulum* sibi *Archiepiscopus* *Colonienfis* vendicabat, tenentque eundem *Duces* *Saxonie* *Inferioris* de genere *Comitum* de *Anholt*. Tenet & jam dictus *Episcopus* bonam partem ejus *Regionis*, maxime *Angriam*; cui nunc *Westphali* parent, suisque *Nobilibus*, quorum fere *Mancipia* sunt, ac *jugum* durissimum sufferunt. *Sedes* hic olim habuerunt suas

Tenoni

WESTPHALIA.

375

WESTPHALIA.

376

Teutoni, Busacleri, Chamavi, Angivarii, Longobardi, Dulgunni, Angli, Chauci & Cherufci. Teutoni Melæ & alii, Ptolemæo *Teutones*: hi ab littore Balthico ubi sedes eorum antiquissimas Ptolemæus collocat cum Cimbris in Galliam profecti, Teutoburgo, quod Tacitus in Westphalia collocat, nomen dedisse existimantur. *Busacleri* *Majores & Minores* Ptolemæo; Tacito *Bructeri*. Hos habitasse Monasterium scribit *Wullichius*. *Chamavi* Tacito: Ptolemæo *Camani* ut censet *Villanovanus*. Ab his nomen Opidi *Chamen* in Comitatu *Marchiæ* reliquum esse putat *David Chytraeus*. *Angivarii* versus Orientem ad *Vilurgim* federunt: ubi nunc *Hervordia* & Comitatus *Lippiensis*, *Ravenspurg*, *Diephold* & *Dicæcesis Mindensis* sita est. *Longobardi* seu *Præus Langobardi*, collocantur a Ptolemæo in hujus *Provinciæ* finibus in quorum extrema ora *Bardewicum* fuit: sicut & *Dulgunni* *Ptol.* *Dulgibini* Tacito; a quibus Opidum *Dulmen* in *Dicæcesi* *Monasteriensis*; item *Angli* quos circa annum *ccc c xli v*, in *Britanniam* trajecisse, & *Angliæ* nomen dedisse, tum ex aliis *Historiis*, tum ex *D. Beda* *Scriptore Anglo* constat: *Chaucos* vero, qui *Cauchi* *Ptol. Cinci* *Suetonio*, *Lampridio* & *Straboni*, *Chauci* *Dioni*, *Chayci* *Claudiano*: Tacitus a *Frisiis* incipientes, ubi nunc *Bremensis* *Dicæcesis* ad *Vilurgim* & *Albim* usque pertingit, occupare, & omnium quas exposuit gentium lateribus, donec in *Cattos* usque sinuentur, obtendi scribit. Ad horum latus *Cherufcos* statuit idem Tacitus: ex quo ditionis eorum situs facile innotescit: siquidem *Dion* *Historicus* eos ultra *Vilurgim* habitasse testatur, quod ex Tacito etiam manifestum fit. Continetur autem hac tabula prima *Westphaliæ*, Comitatus *Oldenburgensis*, *Hoya*, *Diephold*, vicinaque dominia. Ceterum *vii* *Circulus Imperii Westphalicus* sive *Germaniæ Interioris* *iiii* *Ordinibus* constat, quorum *i* *Ecclesiasticus*: *ii* *Principum*: *iiii* *Civitatum liberarum*. In primo sunt *Episcopi* *Paderbornensis*, *Leodiensis*, *Ultrajectinus*, *Monasteriensis*, *Cameracensis*, *Osnaburgensis*, *Ferdensis*, *Mindensis*. *Abbates*, *Werdensis*, *Stablonensis*, *S. Cornelis Munster*, *Echternakensis*, *Corbei*, *Hervordensis*: & *Abbatissa* *Essensis*. In *ii* sunt *Principes*, *Comites*, & *Domini*: *Dux Clivia* & *Comes Marchiæ*, *Dux Julia* & *Bergen*: *Marchio Badensis*: *Comes Frisia Orientalis* sive *Embdonus*: *Comes Sem*: *Com. Dillenburg*: *Com. Varnenberg*: *Com. Manderscheid*: *Com. Weida*, & *Ringelberg*: *Com. Muerfensis*: *D. Brunckhorst*: *Comites Steinfeld*, *Bentheim*, *Dortmund*, *Oldenburg*: *D. Ridburg*: *Comites Hoya*, *Diephold*, *Seumburg*: *Domini Spiegelberg* & *Varnenberg*: *Comites Arenberg*, *Dierenberg*, *de Lip*, & *Dominus in Somer auss*. In *iiii* quæ sunt *Civitatum liberarum* sunt *Colemia*, *Aquisgranum*, *Wesalia inferior* (*under Wesel*), *Marcodrum* (*Duren*), *Cameracum*, *Tremonia* (*Dortmund*), *Sirsatum*, *Duisburgum*, *Hervordia*, *Brakel*, *Wariburg*, *Lemgo*, *Werden*. Sed hæc hæcenus: flagitat ordo, ut nunc *Urbes* & *Opida Westphaliæ* explicemus. Sed cum de *Dicæcesi Bremensi* hic nobis quoque dicendum sit, quæ etiam ipsius *Tabulæ* titulo continetur, intermissa parumper *Westphaliæ* descriptione, quam sequentibus *Tabulis* resumemus, paucula de hac hoc loco subjungamus.

Bremensis

Bremensis Episcopatus vulgo *Stift Bremen*, cui ab Vrbe nomen est, trianguli Isoscelis figura, cuius latera fere *Regio & mda*
 qualia sunt Visurgis & Albis Fluvii, in extremo anguli apice ad Peninsulam, cui a novo opere seu turri ad *dicta*
 curitatem navigantium ibi extructa, nomen dederunt, coeuntes: Basis vero est linea ab Elta flu. per fines di-
 tionis Luneb. & Verdenfis, paullo infra Alleræ in Visurgim se exonerantis, Ostium deducta. Elta enim flu-
 vius Limes est Regionis Bremensis & Hamburgensis, quam a reliquo Ducatu Luneburgensi Sevena fluvius
 exiguis primum, & tamen tribus Ostiis in Albim influens, disternat. Hujus ditionis non eadem ubique *Soli qualitas.*
 qualitas, non idem solo genius. Duæ enim oræ Diœcesios Bremensis extremæ ad Albis & Visurgis aggeres,
 admodum opimæ & Frugum ac Fructuum feraces sunt. Medius vero tractus inter Stadam & Bremam quem
 Mercatores usitate transeunt, horridus & incultus, sterilibus arenis, paludibus, & ericis confitus videtur.
 Itaque pallio extenso Diœcesin Bremensem vulgo comparant, cujus duæ anteriores oræ, a capite seu Albis
 & Visurgis confluyente, ad utriusque fluminis ripas ascendendo fructuosissimis agris & pascuis velut Holo-
 ferico prætextæ: reliqua latitudo Levidensi filo, aut Canabi contexta sit. Domicilium hic olim fuit *Chaucis*
Majoribus, qui a Visurgi Albim usque ad Hamburgum sedes tenuerunt. Metropolis *Brema, Phaburanton, Urbæ.*
 Ptol. Pl. Appiano, Peucero & Irenico, vulgo *Bremen*. Vrbs Hanseatici fœderis ad Visurgim flu. elegans, opere,
 arte & natura munita; Plateis Vicisque insignis, Civibus plena, Mercatorum commercii dives. Forum ha-
 bet amplum, in quo hebdomatim rerum victui necessariorum frequentes sunt nundinæ. Vnum fori latus Me-
 tropolitana Ecclesia respicit; alterum Senatoria domus condecorat, fundamentum habens preciosum ac gra-
 tum, cellam nimirum vinariam ac publicam, in qua sub Præfecti gubernatione, Senatus Vinum, tolerabili pre-
 cio, & decenti elegantiq; œconomica ratione propinat. Quæ communis est multarum Wandalicarum & West-
 phalicarum consuetudo, ut ad publica ferenda onera, Vini popina penes Senatum maneat. Brema ignobilis
 primum vicus fuit, crescente vero Religione Christiana vires & incrementa sumere cœpit, quæ Episcopis suis
 potissimum debet, a quibus Metropolitanica dignitate illustrata, Ecclesia Aquilonarium omnium Matrice con-
 decorata & murorum ambitu cincta fuit. Episcoporum seriem in Ecclesiastica Historia M. Adami, v. de. Est &
Stada sive *Stadium* Archiepiscopatus Bremensis Civitas ad Zuïngam fluvium in Meridionali Albis ripa, omnium
 Saxoniarum Urbium antiquissima. Est etiam *Buxtehuda* Opidum. Fluminibus latatur hæc regio *Visurgi, Albis, Flussina.*
Elta, quæ piscibus abundant, Anguillis, Murenis, Salmonibus, quos Bremenses i. a Sale condire & fumo dura-
 te norunt, ut magno cum Lucro Civium ubique cari, grati & preciosi sint. Bremenses natura bellicosi, indit-
 strii & aliquantulum ad seditionem propensi. Literarum studia, artesque liberales tum primum amant & pro-
 movent, quando earum venustate apud externos poliuntur: Minus alioqui in studia & studiosos propensi, Mer-
 caturam libentius exercent. Ex amplissima negotiatione, & remotissima navigatione opes sibi acquirunt.
 Vnde Cives pene omnes vel Mercatores, vel Opifices, & multi navium Architecti peritissimi sunt.